

PELKOSENNIEMEN-SAVUKOSKEN KANSANTERVEYSTYÖN KUNTAYHTYMÄ

Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma

Kemijärvi – Pelkosenniemi – Salla – Savukoski

Päivitetty 22.1.2021

1. Valvontasuunnitelma ja valvontaohjelman laatiminen

Ympäristönsuojelulain mukaan valvontaviranomaisen on järjestettävä annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja se perustuu ympäristöriskien arviointiin.

Säännöllisen valvonnan järjestämiseksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen valvontasuunnitelma. Lakisääteinen valvontasuunnitelma koskee ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvontaa. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa on kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet ja valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Valvontasuunnitelma on tarkistettava säännöllisesti.

Valvontasuunnitelman lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava valvontaohjelma ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen säännöllisestä valvonnasta. Valvontaohjelmaan kootaan tiedot valvottavista kohteista ja määritellään ympäristöriskien arvioinnin perusteella laitospohjaiset määräaikaistarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet. Ympäristöluvanvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja on valvottava säännöllisesti määräaikaistarkastuksin.

Valvontasuunnitelman ja -ohjelman laatimisessa on käytetty apuna Ympäristöministeriön opasta Ympäristövalvonnan ohje (Ympäristöhallinnon ohjeita 2-2016).

Tässä valvontasuunnitelmassa kuvataan ympäristönsuojelulain mukaisen valvonnan lisäksi myös muiden kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimialaan kuuluvien lakien valvontaa.

2. Ympäristövalvonnan sisältö

Ympäristövalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että ympäristössä tapahtuvat toiminnot ovat lainsäädännön sekä viranomaisten myöntämien lupien ja määräysten mukaisia. Lisäksi valvonnalla seurataan toiminnan aiheuttamia ympäristövaikutuksia sekä toiminnassa ja muissa olosuhteissa tapahtuvia muutoksia.

Valvontaan luetaan ne toimet, joilla luodaan valvonnan edellytykset aina valvonnan suunnittelusta sen toteutumisen arviointiin. Valvonnassa käytettäviä valvontamenetelmiä ja -toimenpiteitä ovat muun muassa toiminnanharjoittajien laatimien asiakirjojen sisällön arviointi, laite-, laitos- ja maastotarkastukset, tarkkailu- ja seurantatulosten sekä ympäristövaikutusten seuraaminen, ympäristönäytteiden ottaminen sekä henkilöstön ja haitankärsijöiden haastattelut. Valvontaan kuuluu myös tarkoituksenmukaisiin hallinnollisiin tai rikosoikeudellisiin toimiin ryhtyminen tilanteessa, jossa toiminta ei täytä ympäristölainsäädännön vaatimuksia. Lisäksi valvontaan luetaan kuuluvaksi valvottavaa toimintaa koskevien yleisöilmoitusten käsittely sekä valvontatilanteista tiedottaminen yleisölle.

a. Ennakkovalvonta ja jälkivalvonta

Ennakkovalvonta ja jälkivalvonta muodostavat valvonnan kokonaisuuden.

Ennakkovalvontaan kuuluvat erilaiset hallintotoimet ennen luvan tai ilmoituksenvaraisen toiminnan aloittamista, kuten esimerkiksi lupien ja ilmoitusten käsittelyprosessit sekä muutoksenhaku tiettyihin päätöksiin.

Jälkivalvonta puolestaan on laillisuusvalvontaa, joka käsittää valvontaviranomaisen toimet ympäristölainsäädännön noudattamisen, tarvittavien lupien sekä lupamääräysten valvomiseksi toiminnan aikana ja toiminnan lopettamisen jälkeen. Ympäristölainsäädännön laillisuusvalvonnassa keskeistä on laillisen tilan palauttaminen rikkomustapauksissa hallinnollisin keinoin sekä lakia rikkoneiden saattaminen rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan.

Valvontaviranomaisella on aina velvollisuus ryhtyä toimiin lainvastaisen tilanteen korjaamiseksi. Valvonta-asiat on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Vireillepano-oikeus on ympäristöasioissa lähtökohteisesti laaja. Tämä tarkoittaa sitä, että asia voi tulla vireille esimerkiksi haitankärsijän ilmoituksesta, toiminnanharjoittajan omasta ilmoituksesta tai viranomaisen omasta aloitteesta. Valvonnan peruskeinoja puuttua lainvastaiseen toimintaan ovat selvityksen pyytäminen, tarkastus, kehoitus sekä määräys tai kieltä sellaisenaan taikka hallintopakolla tehostettuna. Valvontaviranomaisella on lisäksi oikeus tehdä rikosta epäiltäessä esitutkintapyyntö poliisille.

b. Yleisen edun valvonta

Ympäristölainsäädännössä yleinen etu määrittyy kestävä kehityksen tavoitteiden sekä ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta. Haitankärsijänä tai ympäristörikoksen kohteena ei ole lainkaan tai pelkästään joku yksityishenkilö, henkilöryhmä tai jokin tietty omaisuus vaan kohteena on yleisempi kokonaisuus.

Ympäristölainsäädännössä yleistä etua katsotaan kestävä kehityksen tavoitteiden sekä ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta. Tällöin yleistä etua ei tarkastella esimerkiksi taloudellisten, elinkeino- tai työvoimapolitiittisten tai yleisten alue- ja kunnallispolitiittisten intressien mukaisesti. Suomen perustuslain (731/1999) 20 §:n mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. Perustuslaissa myös todetaan, että vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Yleisen edun valvonta koskee edellä mainitun perusoikeuden sekä ympäristön- ja luonnonsuojelua koskevassa lainsäädännössä asetettujen tavoitteiden turvaamista.

Yleisen edun valvonta kattaa kaikki valvonnan osa-alueet. Valvontaviranomaisen tehtävänä on valvoa yleistä etua ennen kaikkea erilaisten hankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ennakkovalvonnassa eli lupien ja ilmoitusten käsittelyssä valvontaviranomaisen tehtävänä on tuoda yleisen edun näkökulma lupahakemuksesta annettavissa lausunnoissa sekä mahdollisissa lupapäätöksiä koskevissa muutoksenhakuprosesseissa esiin. Lisäksi yleistä etua valvotaan laillisuusvalvonnan keinoin puuttamalla lainvastaisiin tilanteisiin.

c. Valvonnan tavoitteajat

Akuutteihin ongelmiin ja valituksiin pyritään reagoimaan mahdollisimman nopeasti. Lisäksi lainsäädäntö asettaa valvonta-asioiden käsittelylle tiettyjä tavoiteaikoja.

Taulukko 1. Valvonnan tavoiteajat

Tehtävä	Tavoiteaika	Peruste
YSL 10 a luvun mukaisen ilmoituksen käsittely	120 vrk ilmoituksen vastaanottamisesta	YSL 115 a §
Toiminnan rekisteröinti-ilmoituksen käsittely (YSL 11 luku)	60 vrk ilmoituksen vastaanottamisesta, energiantuotantolaitoksilla 30 vrk	YSL 116 §
Kertaluonteista toimintaa koskevan ilmoituksen käsittely (YSL 12 luku)	30 vrk ilmoituksen vastaanottamisesta	YSL 118 § ja YSL 119 §
Ympäristöluvan muuttamisen tarpeen arvioiminen	1 vuoden kuluessa luvan tarkastamista koskevan määräajan päättymisestä	YSL:n muutoksen 10.4.2015/ 423 voimaantulosäännös
Vuosi-ilmoituksen käsittely	90 vrk	Ympäristövalvonnan ohje, liite 2
Päästöraja-arvon ylitykseen puuttuminen	14 vrk	Ympäristövalvonnan ohje, liite 2
Häiriöilmoituksen käsittely	ilmoituspäivä + 3 työpäivää	Ympäristövalvonnan ohje, liite 2
Yleisöilmoituksen käsittely	30 vrk	Ympäristövalvonnan ohje, liite 2

Ohjeen mukaisesti *vuosi-ilmoitukset* tulee käsitellä edellä esitettyssä määräajassa (90 vrk) riippumatta siitä, joudutaanko ilmoitus palauttamaan toiminnanharjoittajalle täydentämistä tai korjaamista varten.

Ohjeen mukaisesti *päästöraja-arvon ylitykseen puuttumisessa* valvontaviranomaisen tulee edellä mainitussa määräajassa (14 vrk) tehdä arvio ylityksen merkittävydestä ja tarvittaessa pyytää selvitys toiminnanharjoittajalta ylityksen syistä ja siitä kuinka laitos palaa normaaliin tilaan.

Ohjeen mukaisesti *häiriöilmoituksen* johdosta valvontaviranomaisen on edellä mainitussa määräajassa (ilmoituspäivä + 3 työpäivää) tehtävä arvio häiriön merkittävydestä ja pyydettävä selvitys toiminnanharjoittajalta. Jos häiriöön liittyy raja-arvon ylitys tai muu luparikkomus, noudatetaan jatkotoimissa päästöraja-arvon puuttumisen määräaika.

Ohjeen mukaisesti *yleisöilmoituksen* käsittelyssä valvontaviranomaisen on edellä mainitussa määräajassa (30 vrk) tehtävä arvio ilmoitusta koskevan asian merkittävydestä, ryhdyttävä tarvittaessa tapauksesta riippuen joko päästöraja-arvon ylittymisen tai häiriöilmoituksen edellyttämiin menettelyihin. Ilmoituksen tekijälle, on ilmoitettava suoritetuista toimista. Nimettömiä ilmoituksia ei katsota yleisöilmoituksiksi, mutta viranomainen voi ottaa ne omaksi valvonta-asiakseen.

3. Alueen ympäristöolot ja merkittävimmät pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot

Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristönsuojelun valvonta-alueeseen kuuluu kolme kuntaa: Kemijärvi, Pelkosenniemi, Salla ja Savukoski. Alueella asuu yhteensä noin 12 600 asukasta (12 618 asukasta, väkiluku 31.12.2019, Tilastokeskus).

Alueen yhteispinta-ala on 18 181 km², josta 672 km² on vesistöjä. Vesistöjen osuus kunnan koko pinta-alasta on korkein Kemijärvellä (12 %). Pelkosenniemellä ja Savukoskella osuus on alhaisempi (Pelkosenniemellä ja Sallassa 2,4 % ja Savukoskella 0,8 %).

Alueen talousvedenhankinta perustuu pohjaveteen. Alueella on 31 vedenhankinnan kannalta tärkeää 1, 1E tai I-luokan pohjavesialuetta.

Lapin ELY-keskus on tehnyt Kemijärven ja Pelkosenniemen pohjavesialueiden uudelleenluokitusyön vuosina 2018-2019. Uudelleen luokituksen jälkeen Kemijärvellä on 12 kappaletta 1-luokan pohjavesialueita, 3 kappaletta 1E-luokan aluetta, 22 2-luokan aluetta ja 14 2E-luokan pohjavesialuetta. Pelkosenniemellä on 3 kappaletta 1-luokan pohjavesialuetta, 1 kappale 1E-luokan aluetta, 14 kappaletta 2-luokan aluetta ja 4 kappaletta 2E-luokan pohjavesialuetta.

Sallassa ja Savukoskella pohjavesialueiden uudelleenluokitusyö toteutetaan vuosina 2020-2021. Vanhan pohjavesialueluokituksen mukaisesti jaoteltuna Savukoskella on 1 kappale I-luokan pohjavesialueita, 9 kpl II-luokan pohjavesialueita ja 171 kpl III-luokan pohjavesialueita. Sallassa on 11 kappaletta I-luokan pohjavesialueita, 13 kpl II-luokan pohjavesialueita ja 107 kpl III-luokan pohjavesialueita.

Keskeiset ympäristön pilaantumisen riskit liittyvät pinta- ja pohjavesiin. Pohjavesialueille tai niiden läheisyyteen sijoittuu esim. maa-ainesten ottoalueita, vanhoja kaatopaikkoja, ampumaratoja, rautateitä ja maanteitä sekä maatiloja.

Kemijärvellä, Pelkosenniemellä ja Sallassa on ympäristönsuojelumääräyksissä annettu määräyksiä pohjaveden suojelemiseksi mm. rajoittamalla pohjavesialueella tapahtuvaa toimintaa. Ympäristönsuojelumääräykset on hyväksytty Kemijärvellä vuonna 2014, Sallassa vuonna 2012 ja Pelkosenniemellä vuonna 2011. Savukoskella ympäristönsuojelumääräyksiä ei ole toistaiseksi annettu. Valvonta-alueen kunnat ovat aloittaneet ympäristönsuojelumääräysten päivittämisen ja yhtenäistämisen ja antaneet valmistelutyön tehtäväksi kuntien ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Sallassa, Savukoskella ja Pelkosenniemellä ei ole tutkittu alueen ilmanlaatua ympäristönsuojeluviranomaisen toimesta. Kemijärvellä viimeisin ilmanlaatu tutkimus on tehty vuonna 2005.

Alueella on maaperän tilan tietojärjestelmään merkittyjä kohteita yhteensä 158 kpl (19.1.2021), joista Kemijärvellä 87, Sallassa 44, Pelkosenniemellä 13 ja Savukoskella 14 kohdetta. Maaperän tilan tietojärjestelmään on koottu tietoa maa-alueista, joilla maaperään on voinut päästä haitallisia aineita. Kohteet luokitellaan alueella olevan toiminnan ja alueen toimenpidetarpeen perusteella neljään lajiin: "Toimiva kohde", "Selvitystä tarvitseva alue", "Arvioitava tai puhdistettava alue" sekä "Alue, jolla ei ole puhdistustarvetta".

Roskaantumisen ja muuhun jätelain rikkomiseen liittyvä ympäristön viihtyisyyden väheneminen on merkittävä riski erityisesti haja-asutusalueilla. Tapaukset tulevat useimmiten vireille haitankärsijöiden yhteydenoton myötä.

Taajama-alueilla toimivien toimijoiden osalta riskinä on terveyshaitta tai viihtyvyyden vähentyminen. Valvonta-alueella taajama-alueita on kunkin kunnan kuntakeskuksen alueella.

4. Ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

a. Luvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät toiminnot (tilanne 31.12.2020)

Kunnallisen ympäristönsuojeluviranomaisen valvontaan kuuluvia ympäristöluvanvaraisia toimintoja on yhteensä 33 kpl, joista 20 kpl sijaitsee Kemijärvellä, 10 kpl Sallassa, 2 kpl Pelkosenniemellä ja 1 kpl Savukoskella (taulukko 1).

31.12.2020 vireillä on ollut kuusi ympäristölupaa. Lisäksi lupaviranomaisen tiedossa olevia, ympäristöluvanvaraisia kohteita, joiden lupahakemus ei ollut vireillä 31.12.2020 mennessä, on neljä. Lupahakemuksen vireille laittamisesta annetaan ennakkoneuvontaa. Toimijoita voidaan kehottaa luvan hakemiseen. Mikäli nämä keinot todetaan riittämättömiksi, voidaan käyttää hallinnollisella pakolla tehostettua määräystä.

Taulukko 2. Kunnallisen ympäristönsuojeluviranomaisen valvontaan Kemijärven, Pelkosenniemen, Sallan ja Savukosken alueella kuuluvat luvanvaraiset toiminnot ja vireillä olevat luvat (31.12.2020)

Toimiala	kohteita (kpl) lupa voimassa + lupa vireillä
Malmien tai mineraalien kaivaminen tai maaperän aineiden otto	11 + 2
Nahan ja tekstiilien laitostuotanto ja käsittely	1 + 0
Eläinsuojat ja kalankasvatus	1 + 0
Liikenne	3 + 0
Jätteiden ammattimainen tai laitostuotanto käsittely	12 + 3
Muu toiminta	2 + 0
Luvanvaraisuus pohjavesialueella sijaitsemisen vuoksi, eläinsuojat	1 + 1
Luvanvaraisuus pohjavesialueella sijaitsemisen vuoksi, ampumaradat	2 + 0

Ympäristönsuojelulain muutoksen (19.12.2018/1166) myötä osa ympäristöluvanvaraisista toiminnoista muuttui ilmoituksenvaraisiksi 1.2.2019. Näitä kohteita on suurin osa aiemmin ympäristöluvanvaraisista eläinsuojista, ampumaradoista ja teurastamoista. ELY-keskuksen valvonnassa aikaisemmin olleiden kohteiden valvontavastuu on siirtynyt kunnille 1.1.2020. Alueella on 16 uuden ilmoitusmenettelyn mukaista kohdetta.

Taulukko 3. Kunnallisen ympäristönsuojeluviranomaisen valvontaan kuuluvat yleisen ilmoitusmenettelyn mukaiset toiminnot Kemijärven, Pelkosenniemen, Sallan ja Savukosken alueella (31.12.2020)

Toimiala	kohteita (kpl) ilmoituslupa voimassa + ilmoitus vireillä
Teurastamot	2 + 0
Eläinsuojat	10 + 0
Ampumaradat	4 + 1

Ympäristönsuojelulain nojalla rekisteröityjä toimintoja alueella on yhteensä 19 kpl (taulukko 3). Lisäksi kolmen kohteen rekisteröinti-ilmoitus on jätetty, mutta toimintoja ei ole vielä rekisteröity. Yksi jakelusema tulee rekisteröintivelvollisuuden piiriin 1.8.2023. Alueella on kolme vähintään 1 megawatin, mutta alle 5 megawatin olemassa olevia energiantuotantoyksikköjä. Ne ovat rekisteröintivelvollisia 1.1.2030 alkaen.

Taulukko 4. Ympäristönsuojelulain nojalla rekisteröitävät toiminnot valvonta-alueella (31.12.2020)

Toimiala	kohteita (kpl) rekisteröity + rekisteröinti-ilmoitus jätetty
Energiantuotantolaitos, polttoaineteho 5-50 MW	2 + 1
Asfalttiasema	3 + 0
Moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai moottoriveneessä polttoaineena käytettävän nestemäisen polttoaineen jakeluasema, jonka polttoainesäiliöiden kokonaistilavuus on vähintään 10 m ³	13 + 2
Kiinteät betoniasemat	0 + 1

b. Ympäristönsuojelulain mukaan ilmoitusvelvolliset kertaluonteiset toiminnot

Ympäristönsuojelulain mukaan erityisen häiritsevää melua ja tärinää aiheuttavasta kertaluonteisesta toiminnasta tulee tehdä ilmoitus (YSL 118 §). Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee ilmoituksen perusteella päätöksen. Viranomaisen mahdollisuudet puuttua toimintaan rajoittuvat lähinnä kehoitukseen tai erityisen merkittävän haitan osalta hallintopakon käyttöön. Melua ja tärinää aiheuttavien toimintojen osalta ei tehdä suunnitelmallista valvontaa. Vuosittain kertaluonteisten toimintojen ilmoituksia tehdään noin 5 – 15 kappaletta.

Koeluonteisesta toiminnasta (YSL 119 §) tulee tehdä ilmoitus. Koeluonteisen toiminnan tarkastustarpeen määrittämisessä otetaan huomioon toiminnan ajallinen kesto ja toimintaan liittyvät ympäristörisikit. Toiminta pyritään tarkastamaan ainakin kerran toiminta-aikana.

Poikkeuksellisista tilanteista (YSL 120 § ja 123 §) tulee tehdä ilmoitus ympäristönsuojeluviranomaiselle. Luvanvaraisessa ja rekisteröitävässä toiminnassa poikkeuksellinen tilanne vaatii usein tarkastuksen tekemistä jo ennen kuin ilmoituksesta voidaan tehdä päätöstä. Muiden kuin luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen osalta tarkastuksen tekeminen poikkeuksellisista tilanteista tehdyn ilmoituksen johdosta edellyttää tapauskohtaista arviointia. Onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa tarkastus tehdään aina, jos on aihetta olettaa, että terveyshaittaa tai muuta ympäristön pilaantumista aiheutuu.

c. Ympäristönsuojelulain mukaiset muut valvonta-asiat

Poikkeamislupahakemuksia kuntien ympäristönsuojelumääräyksistä tulee käsiteltäväksi vaihteleva määrä vuosittain. Poikkeamislupa voi koskea esim. käytöstä poistetun öljysäiliön jättämistä maahan ja koskien jätevesijärjestelmän etäisyyttä vesistöön. Tarkastuskäynnin tarve arvioidaan tapauskohtaisesti.

Haitankärsijän ilmoituksesta vireille tulevilla valvonta-asioissa käydään ilmoitusta koskeva toiminta tarkastamassa ja arvioidaan toiminnasta aiheutuva haitta ja tarvittavat toimenpiteet. Tarvittaessa toiminnanharjoittajalle annetaan kehoitus ryhtyä toimenpiteisiin. Myös ympäristönsuojelulain mukainen määräys rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemiseksi (YSL 175 §) ja määräyksen tehosteena hallintopakon käyttö voi tulla kyseeseen, mikäli pelkkä kehoitus on riittämätön. Vireillepano-oikeudesta ympäristönsuojeluasioissa määrätään YSL 186 §:ssä.

Ympäristönsuojelulain nojalla voidaan myös antaa yksittäisiä määräyksiä pilaantumisen ehkäisemiseksi muuta kuin ympäristöluvanvaraista tai rekisteröitävää toimintaa koskien (YSL 180 §).

5. Muu ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluva valvonta

a. Maa-ainelain mukainen valvonta

Maa-ainelain mukainen valvonta perustuu pääasiassa ennakkovalvontaan (lupamenettely).

Ennen ottamistoiminnan aloittamista maa-ainesten ottajan on pyydettävä valvontaviranomaiselta suorittamaan alueella ennakkokatselmus. Ottamistoiminnan päättymisen jälkeen ottajan on pyydettävä loppukatselmusta alueelle. Ohjeistuksen mukaan valvontatarkastuksia tulisi tehdä toiminnan seuraamiseksi riittävän usein, pääsääntöisesti kerran vuodessa. (Maa-ainesten ottaminen – Opas ainesten kestävään käyttöön, Ympäristöministeriön julkaisuja 24/2020).

Valvonta-alueella on 31.12.2020 63 voimassa olevaa maa-ainelupaa. Nykyisillä valvonnan resursseilla ottoalueilla ei ole mahdollista tehdä suosituksen mukaisia vuosittaisia tarkastuskäyntejä. Aloitus- ja lopputarkastukset pyritään suorittamaan kaikilla alueilla.

b. Jätelain mukainen valvonta

i. Roskaantumisen valvonta

Roskaantumisilmoitusten käsittely

Roskaantumisilmoituksia tulee kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle useita vuosittain. Ilmoitusten johdosta käydään pääsääntöisesti aina tekemässä tarkastus.

Yleensä roskaajaa (mikäli roskaaja saadaan selville) ja kiinteistön omistajaa ensisijaisesti kehoitetaan siistimään roskaantunut alue. Mikäli kehoitus ei johda riittäviin toimenpiteisiin, voidaan JL 125 §:n nojalla antaa muuta kuin ympäristöluvanvaraista toimintaa koskevan yksittäinen määräys, joka on tarpeen roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaiseksi järjestämiseksi. Määräystä voidaan tarvittaessa tehostaa hallinnollisilla pakkokeinoilla.

Jos roskaajaa ei saada selville ja siivoaminen olisi kiinteistönomistajalle kohtuutonta, on vastuuta roskaantuneen alueen siivoamisesta viimekädessä kunnalla JL 74 §:n 2 momentin nojalla.

Rakennetun kiinteistön epäsiisteys

Rakennetun ympäristön epäsiisteys voi johtua epäasiallisesta ulkovarastoinnista, huonosti hoidetuista rakennuksista tai jätteistä. Usein kuitenkin on kyse kaikista näistä asioista samanaikaisesti. Jätelain mukaisessa valvonnassa voidaan kuitenkin puuttua vain jätteisiin.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaisesti asiaa voidaan lähestyä kokonaisvaltaisemmin. Usein rakennetun ympäristön siisteyteen on siten tehokkaampi puuttua MRL:n mukaisena valvonta-asiana, jolloin asia kuuluu kunnan rakennusvalvontaviranomaisen ratkaistavaksi.

Kuntien rakennusvalvontaviranomaisen kanssa on keskusteltu työnjaosta tapauksiin liittyen. Tarvittaessa työnjaosta päätetään kunkin yksittäisen kohteen osalta erikseen.

Maaperän pilaantuminen roskaamisasioissa

Roskaantumiseen liittyy usein myös maaperän pilaantumisen vaaraa. Maanpäällä olevien jätkeiden valvonta kuuluu pääasiassa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan.

Roskaantuneella alueella olevat jätteet saattavat kuitenkin aiheuttaa maaperän pilaantumista tai sen vaaraa. Erityisesti alueet, joilla on epäasiallisesti varastoitu tai käsitelty vaarallisia jätteitä, joilla jätteitä on haudattu maahan sekä alueet, joilla on viitteitä jätteen poltosta, ilmoitetaan Lapin ELY-keskukselle. ELY-keskus arvioi maaperän pilaantumisen edellyttämät valvontatoimet.

ii. Jätelain säännöllinen valvonta

Rekisteröitävä jätteen keräystoiminta

JL 100 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen rekisteröi jätteen ammattimaisen keräyksen jätehuoltorekisteriin. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee muutamia JL 100 §:n mukaisia rekisteröitymisilmoituksia vuosittain.

Rekisteröityjä kohteita ovat pääasiassa jätteen aluekeräyspisteet ja oman lähialueensa sako-kaivolietettä JL 41.2 §:n mukaisesti pienimuotoisesti käsittelevät viljelijät. Asianmukaisen jätehuollon varmistamiseksi keräystoimintaa tulisi tarkastaa säännöllisesti. Keräyspisteiden tarkastustarvetta määritettäessä on hyvä ottaa huomioon keräyspisteen suuruus, kerättävän jätteen ominaisuudet sekä pisteen sijainti.

Säännöllinen valvonta

JL 124 § velvoittaa valvontaviranomaista tarkastamaan määräajoin laitokset ja yritykset, joiden toiminnassa: harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä, syntyy vaarallista jätettä, harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä, toimitaan jätteen välittäjänä tai toteutetaan jätteen kansainvälisiä siirtoja. Valvonnasta vastaavat kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset ja ELY-keskukset. Vastuu on jakamaton.

Nykyisillä valvonnan resursseilla kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella ei ole mahdollisuutta suorittaa jätelain 124 §:n mukaista säännöllistä valvontaa muiden kuin ympäristönsuojelulain ja jätelain 100 §:n nojalla valvottavien kohteiden osalta. Valvontaa muiden kohteiden osalta suoritetaan valitusten ja ilmoitusten perusteella.

c. Merenkulun ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Valvonta-alueella sijaitsee yksi ympäristönsuojelun tietojärjestelmään merkitty huvivenesataman jätehuoltosuunnitelma. Lisäksi yksi huvivenesatama kuuluu lainsäädännön soveltamisalaan, mutta siitä ei ole esitetty jätehuoltosuunnitelmaa hyväksyttäväksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 9 luvun mukaisen huvivenesataman hyväksyy kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Sataman jätehuoltosuunnitelma on tarkistettava, jos satamaan jätettävien jätteiden laatu, määrä tai jätehuolto muuttuu merkittävästi. Jos jätehuoltosuunnitelmaa ei ole ollut tarpeen tarkistaa kolmen vuoden kuluessa sen hyväksymisestä, sataman pitäjän on lähetettävä asianomaiselle valvontaviranomaiselle ilmoitus, että jätehuoltosuunnitelma on edelleen voimassa.

d. Vesilain mukainen valvonta

Vesilain valvontaviranomaisia ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskukset. Valvontaviranomaisten toimivalta on pääosin jakamatonta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on vesilaissa määrätty omaa toimivaltaa ojitusta koskeissa asioissa. Lisäksi ojituksia koskevien säännösten mukaisesti ratkaistaan ympäristönsuojelulain mukainen jäteveden johtaminen toisen maalle. Nämä ojitusta koskevat asiat tulevat kunnan ympäristönsuojeluviranomaiseen vireille asianosaisten kirjallisesta vireillepanosta.

Arviota siitä, kuinka paljon työaika ojitusasioiden hoitamiseen kunnassa kuluu vuosittain, ei ole tehty. Vuosittain kuluvat työaika vaihtelee sen mukaan, kuinka monta ojitusasiaa on ollut vireillä. Ojituskiista-asiat ovat usein työläitä.

e. Vesiliikenne- ja maastoliikennelain mukainen valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on vesiliikennelain (782/2019) ja maastoliikennelain (1710/1995) mukainen lupa- ja valvontaviranomainen.

Vesiliikennelain nojalla käsitellään moottorikäyttöisellä vesikulkuneuvolla suoritettavia kilpailuja ja harjoituksia varten haettavia lupia.

Maastoliikennelain nojalla käsitellään ajoneuvoilla tapahtuvia kilpailuja ja harjoituksia varten haettavia lupia sekä moottorikelkkareitin reittisuunnitelmien hyväksymisiä ja reittien lakkauttamisasiota.

Alueella on yksi toistaiseksi voimassa oleva maastoliikennelain mukainen lupa kilpailuihin ja harjoituksiin. Jokaisessa osakaskunnassa on maastoliikennelain mukaisia moottorikelkkareittejä. Lisäksi on moottorikelkkauria, joista ei ole esitetty maastoliikennelain mukaista suunnitelmaa eikä tehty reittitoimitusta. Alueella ei ole toistaiseksi voimassa olevia vesiliikennelain mukaisia lupia kilpailuihin ja harjoituksiin.

f. Vesihuoltolain mukaiset tehtävät

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee vesihuoltolain (119/2001) mukaiset anomukset kunnalliseen vesijohtoverkostoon tai jätevesiviemäriin liittämiseksi vapauttamiseksi. Hakemuksia tulee vaihteleva määrä vuosittain riippuen siitä, onko kunnissa vireillä vesihuoltoverkoston laajentamista koskevia hankkeita. Vapautuksia haetaan myös yksittäisille rakennuksille, kuten pihasaunoille. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävä on myös käsitellä anomukset vesihuoltolaitosten hulevesiviemäriverkostoon liittymisen vapauttamisesta. Osakaskuntien alueella ei kuitenkaan ole vesihuoltolaitosten ylläpitämiä hulevesiviemäriverkostoja.

g. Kemikaalilain mukainen valvonta

Kemikaalilain (599/2013) 11 §:n mukaan ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat kemikaalilain toteutumista ympäristönsuojelulain mukaisessa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavien toimintojen valvonnassa siltä osin, kun valvonta koskee toiminnanharjoittajan velvoitetta huolehtia ympäristöhaittojen ehkäisemisestä ja torjumisesta kemikaalin käytössä ja varastoinnissa.

6. Muut kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluvat tehtävät

Kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain mukaan sen lisäksi mitä muualla laeissa määrätään kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluvista tehtävistä, tulee ympäristönsuojeluviranomaisen:

- huolehtia omalta osaltaan ympäristönsuojelun suunnittelusta ja kehittämisestä;
- huolehtia ympäristön tilan seurannasta sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista;
- osallistua kunnassa tarvittavan ympäristönsuojelua koskevan ohjauksen ja neuvonnan järjestämiseen;
- antaa lausuntoja sekä tehdä esityksiä ja aloitteita ympäristönsuojeluun liittyvistä asioista muille viranomaisille;
- huolehtia omalta osaltaan ympäristönsuojelua koskevasta tiedottamisesta, valistuksesta ja koulutuksesta kunnassa;
- edistää kunnan yhteistyötä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa ympäristönsuojeluasiassa sekä
- suorittaa muut sille johtosäännöllä määrätyt tehtävät.

Em. tehtäviä hoidetaan mahdollisuuksien ja resurssien mukaan, kuitenkin siten, että tehtäviä priorisoidaan niiden kiireellisyyden ja ympäristönsuojelullisen merkityksen mukaisesti.

7. Ympäristönsuojelulain nojalla valvottavien kohteiden riskiarviointi

Ympäristönsuojelulain nojalla valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin. Riskinarviointi tehdään systemaattisesti ja siinä otetaan huomioon sekä toimialakohtaiset riskit että toimintojen sijainnista aiheutuvat riskit. Riskinarviointi tehdään samalla tavalla luvanvaraisille ja rekisteröitäville toiminnoille. Määräaikaistarkastusten järjestämisessä ei käytetä otantamenettelyä.

Toimialakohtaisessa riskinarvioinnissa otetaan huomioon seuraavat toiminnoista aiheutuvat ympäristöriskit: melu ja värinä, päästöt ilmaan, päästöt viemäriin, pöly, pintavesien pilaantuminen, haju, pohjaveden pilaantuminen, roskaantuminen ja epäsiisteys sekä maaperän pilaantuminen. Vakavina riskeinä pidetään esimerkiksi terveydelle haitallisten ilmansaasteiden päästöjä ja pohjaveden pilaantumista, kohutuullisina riskeinä esimerkiksi maaperän ja pintaveden pilaantumista ja lievinä riskeinä esimerkiksi viihdyvyshaittaa (hajua) aiheuttavia ilmansaasteita sekä roskaantumista.

Laitoskohtaisessa arvioinnissa huomioidaan laitoksen sijainnista (esim. pinta- ja pohjavedet ja häiriintyvien kohteiden läheisyys) ja toiminnasta (mm. toiminnan luonne ja laajuus) aiheutuvat riskit sekä tiedossa oleva valvontahistoria (esim. lupaehtojen noudattaminen, raportointi, tiedossa olevat aiemmin havaitut puutteet). Näiden perusteella arvioidaan laitoksen ympäristöriskin todennäköisyys.

Riskinarvioinnin pohjalta valvontakohteet jaetaan eri valvontaluokkiin (taulukko 3). Laitoskohtainen tarkastustiheys määräytyy lopullisen riskinarvioinnin perusteella niin, että suuremman ympäristöriskin muodostavia laitoksia valvotaan tiheimmin.

Taulukko 5. Riskinarviointi ja valvontaluokan määrittäminen

Ympäristöriskin todennäköisyys	Valvontaluokka		
3 (todennäköinen)	II	I	I
2 (mahdollinen)	III	II	I
1 (epätodennäköinen)	III	III	II
Pilaantumisen merkittävyys	1 (vähäinen)	2 (haitallinen)	3 (vakava)

Valvontaluokka I : toiminnot, joiden ympäristöriskien katsotaan riskinarvioinnin perusteella olevan merkittävä, tarkastustiheys 1-2 vuoden välein

Valvontaluokka II: toiminnot, joiden ympäristöriskien katsotaan riskinarvioinnin perusteella olevan kohtalainen, tarkastustiheys 3-5 vuoden välein

Valvontaluokka III: toiminnot, joiden ympäristöriskien katsotaan riskinarvioinnin perusteella olevan vähäinen, tarkastustiheys 6-8 vuoden välein

8. Ympäristönsuojelulain nojalla tehtävän valvonnan toteuttaminen

Ympäristönsuojelulaissa tarkoitetulla valvonta- ja lupaviranomaisella tai sen määräämällä viranhaltijalla on oikeus valvontaa varten muun muassa saada tarpeellisia tietoja toiminnanharjoittajalta, kulkea toisen alueella, tehdä tarkastuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä, päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan sekä tarkkailla toiminnan ympäristövaikutuksia (YSL 172 §).

Keskeisin valvonnan keino ovat riskinarvioinnin perusteella tehtävät valvontaohjelman mukaiset määräaikaistarkastukset. Lisäksi tarkastuksia tehdään valitusten johdosta, toiminnan muuttuessa tai aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamisen toteamiseksi. Tarkastuksia tehdään tarvittaessa myös ympäristölupahakemuksen ja rekisteröinti-ilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Valvontatyöhön sisältyy lisäksi toiminnanharjoittajilta saatavien vuosiraporttien tarkistaminen ja muiden ympäristölupamääräyksissä vaadittujen selvitysten ja suunnitelmien hyväksyminen sekä akuutteihin tilanteisiin reagoiminen.

a. Valvonnan toteuttaminen, tehostaminen ja priorisointi

Ympäristönsuojelulain 167 §:n mukaan valvontaviranomaisen on järjestettävä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin. Valvontaviranomainen voi asettaa tehtävät tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä tehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen tämän lain mukaista säännöllistä valvontaa varten suunnitelma.

b. Yhteistyö valvonnasta vastaavien viranomaisten välillä

Lapin ELY-keskuksen kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi osallistamalla yhteisille tarkastuksille. Lisäksi Lapin ELY-keskukselta pyydetään lausuntoja ympäristölupahakemuksista. Lapin ELY-keskuksen viranhaltijoita konsultoidaan esimerkiksi lainopillisissa tai ympäristönsuojelun erityisosaamisalueisiin liittyvissä asioissa.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi konsultoimalla heidän asiantuntijoitaan. Tarvittaessa osallistutaan yhteisiin tarkastuksiin.

Terveysvalvonnan kanssa toteutetaan yhteisiä tarkastuksia, mikäli toiminnasta epäillään aiheutuvan terveyshaittaa. Lausuntoja terveydensuojeluviranomaiselta pyydetään esimerkiksi ympäristönsuojelu-

määräyksistä poikkeamisiin sekä ympäristölupahakemuksiin. Osa haitankärsijän ilmoituksesta vireille tulevista valvonta-asioista koskettaa myös eläinsuojelua, jolloin tehdään yhteistyötä myös tarkastuseläinlääkärin kanssa.

Rakennusvalvonnan kanssa yhteistyötä tehdään antamalla lausuntoja luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen rakennuslupahakemuksiin. Lisäksi yhteistyötä tehdään mm. lannan käsittelyä ja jätevesijärjestelmien rakentamista koskien.

Ympäristön pilaantumisvaaraa aiheuttavissa onnettomuuksissa tehdään yhteistyötä pelastuslaitoksen kanssa. Poliisilta ja Puolustusvoimilta pyydetään virka-apua tarvittaessa.

c. Valvontaohjelma

Luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista on YSL 168 §:n nojalla laadittava valvontaohjelma. Ohjelma tehdään kohdassa 5 kuvattuun riskinarviointiin perustuen. Valvontaohjelma muodostuu laitosluettelosta, joka sisältää toimialakohtaisen suunnitelman kalenterivuoden aikana tehtävistä tarkastuksista ja mahdollisista muista suunnitelmallisista valvontatoimenpiteistä. Lisäksi ohjelmaan kirjataan kuvaus edellisen vuoden valvontaohjelman tavoitteiden toteutumisesta.

Taulukko 6. Valvontaohjelman yhteenveto

Toimiala	Valvontaluokka
Polttoaineiden jakeluasemat	
- pohjavesialueella tai pohjavesialueen välittömässä läheisyydessä	I
- vesistöjen läheisyydessä	I-II
- muut jakeluasemat	II
Louhinta ja murskaus, asfalttiasema	I-II
Pesulat	II
Eläinsuojat	III
Liikenne	II
Jätteiden ammattimainen tai laitosten käsittely	II-III
Ampumaradat	II
Energiantuotantolaitokset	II
Muut laitokset	II-III

d. Tarkastusten maksullisuus

Valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkastuksista ja muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta sekä tarkastuksista, jotka ovat tarpeen YSL 175 tai 176 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi taikka 181 §:ssä tarkoitetun toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi peritään maksu Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän ympäristönsuojelun maksutaksan mukaisesti.

Ympäristönsuojeluviranomaisen maksut perustuvat määräaikaistarkastuksen ja hallintopakon valvonnan keskimääräiseen omakustannusarvoon. Mikroyrityksien kohdalla ja jos toiminnanharjoittajan asemassa on sellainen luonnollinen henkilö, joka ei harjoita taloudellista toimintaa, huomioidaan perittävässä maksuissa toiminnan laajuus ja luonne.

9. Käytettävissä olevat valvonnan voimavarat ja keinot

Kemijärven, Pelkosenniemen, Sallan ja Savukosken ympäristönsuojeluviranomaisena toimii Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöterveyslautakunta ja sen alaisena viranhaltijana ympäristönsuojelusihteeri ja ympäristötarkastaja. Ympäristöterveyslautakunnassa on edustus kustakin osakaskunnasta.

Ympäristönsuojelutehtäviin on työaikaa käytettävissä noin 1,8 henkilötyövuotta (htv) 7.1.2019 alkaen.

10. Valvontasuunnitelman seuranta ja päivitys

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan vuosittain ja suunnitelma päivitetään tarvittaessa.